

**Koncepcja przekładu Ľubomíra Feldka
w kontekście słowackiej myśli przekładoznawczej**
**Ľubomír Feldek's concept of translation
in the context of the Slovak translational thoughts**

Lucyna Spyrka

Uniwersytet Śląski, Instytut Filologii Słowiańskiej, lucyna.spyrka@us.edu.pl

Data zgłoszenia artykułu: 17.03.2016 r. — Data recenzji i akceptacji: 28.04.2016 r.

Abstract: In Poland, Slovak translational thought is associated with the concepts of Anton Popovič and his school of translation. In 1977, it published a book by Ľubomír Feldek *Z reči do reči*, which is important for Slovak translational thought. The author presented in it his concept of translation based on his own practical experience as a translator. The publication sparked discussion and controversy, which is still interesting for Slovak translation theorists.

Key words: the theory of translation, Slovak translational thought, Ľubomír Feldek, history of translation.

W Polsce słowacka myśl przekładoznawcza kojarzona jest przede wszystkim z koncepcją Antona Popoviča oraz z jego szkołą przekładu. Z wypowiedzi na temat przekładu znane są również refleksje komparatysty Dionýza Ďurišina. Zdecydowanie mniej znany jest dorobek innych badaczy „z drugiej strony Tatr”, którzy w latach 60. i 70. minionego wieku przyczynili się do ukształtowania słowackiej translational thought: Jozefa Felixa, a także Františka Miko, Rudolfa Brtáňa, Jána Ferenčíka, Jozefa Hvišča, Viliama Turčánego, Viktora Kochola czy Jána Vilikovskiego¹. W słowackiej myśli badawczej refleksja translational thought, jak wszędzie, rodziła się niemal równoległe z rozwojem samej twórczości przekładowej. Korzenie tradycji przekładowych i przekładoznawczych sami Słowacy wywodzą z działalności misjonarzy Cyryla i Metodego, której częścią był przekład Ewangelii, poprzedzony *Przedmową (Proglas)* zawierającą refleksje nad

¹ Por. B. Hochel: *Preklad ako komunikácia*. Bratislava 1990, s. 13.

potrzebą i wartością tłumaczenia Pisma Świętego². Jednakże słowacka twórczość przekładowa ma znacznie krótszą historię, jej rozwój jest bowiem związany z rozwojem języka i literatury narodowej, a język słowacki jako literacki zaczął funkcjonować w pełni dopiero w XIX wieku, wcześniej Słowacy w tej funkcji posługiwali się językiem czeskim lub łaciną. Dlatego najstarsze przekłady, będące dziełem Słowaków, to tłumaczenia na te właśnie języki, tłumaczami zaś byli przede wszystkim duchowni³. Za pierwszy słowacki przekład uznaje się tłumaczenie na język czeski (silnie nasycony elementami języka słowackiego) cytatów autorów antycznych, m.in. Owidiusza i Wergiliusza, którego dokonał ewangelicki duchowny Ján Milochovský, a które zostało opublikowane w Dreźnie w 1678 roku⁴. Pierwszym wybitnym autorem tłumaczeń na język słowacki — choć nie w ostatecznie przyjętej kodyfikacji Ľudovíta Štúra, ale na tzw. bernolacztinę, czyli język słowacki w kodyfikacyjnej wersji Antona Bernoláka, która jednak ostatecznie nie przyjęła się — był wybitny poeta klasycystyczny Ján Hollý, który w 1828 roku opublikował kompletny przekład *Eneidy* Wergiliusza. Hollý tłumaczył również dzieła Homera, Teokryta, Owidiusza, Horacego i Tyrteusza. Literaturę nowożytną tłumaczył w tym samym okresie inny słowacki poeta — Bohuslav Tablic, autor przekładów z języka angielskiego (*Anglické Múzy v Československém oděvu*, 1831, tamże przekłady Pope'a, Lyttletona oraz Szekspira — Tablic jako pierwszy przetłumaczył na język słowacki słynny monolog Hamleta) oraz francuskiego (Boileau)⁵. Powstawały również tłumaczenia z języka niemieckiego oraz języków słowiańskich (z języka rosyjskiego — poezje Puszkina, z polskiego — np. *Myszeida* Krasickiego przetłumaczona przez ewangelickiego kaznodzieję i nauczyciela, próbującego swych sił także w twórczości literackiej Samuela Rožnaya, czy ballady Mickiewicza przełożone przez poetę i publicystę Karola Kuzmánego⁶). Za bodaj najwybitniejszego tłumacza w historii Słowacy uważają poetę i dramaturga Pavla Országha Hviezdoslava (1849—1921), który przekładał utwory literatury angielskiej, niemieckiej, węgierskiej, polskiej i rosyjskiej, udostępniając Słowakom niektóre światowe arcydzieła literatury renesansu, oświecenia i romantyzmu. W okresie międzywojennym jednak słowacka kultura

² Por. ibidem, s. 9 i 11. Autor przywołuje opracowanie: E. Pauliný: *Konštantín Filozof ako teoretik prekladu*. (Na 1111. výročie jeho smrti). „Revue svetovej literatúry” 1980, nr 1, s. 165—169.

³ Z. Kufnerová, E. Osers: *Slovak tradition*. W: *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Ed. by M. Baker. London—New York 2005, s. 550.

⁴ J. Viličovský: *Preklad na Slovensku*. http://www.litcentrum.sk/oza/scup/preklad_sk.html [Data dostępu: 4.09.2014]. Ján Milochovský (zm. 1684) był duchownym protestanckim, znanym wśród Słowaków kaznodzieją, który wskutek kontrreformacji i prześladowań religijnych musiał opuścić terytorium monarchii Habsburgów i od 1673 roku mieszkał w Polsce. Tu napisał zbiór rozważań i medytacji *Ornamentum magistratus politici* (1678), którego częścią stały się wspomniane tłumaczenia cytatów autorów antycznych.

⁵ Por. J. Viličovský: *Preklad na Slovensku...*; Z. Kufnerová, E. Osers: *Slovak tradition...*

⁶ Por. J. Viličovský: *Preklad na Slovensku...*; J. Hvišč: *Slovensko-poľske literárne vzťahy 1815—1918*. Bratislava 1991, s. 16—21.

nadal miała w tym zakresie wiele do zrobienia, dorobek światowy Słowacy mogli tymczasem poznawać za pośrednictwem języka czeskiego. Również słowacka refleksja przekładoznawcza kształtowała się w ślad za translatologią czeską⁷. W XIX wieku, kiedy kierunek rozwoju kultury słowackiej wytyczali uczniowie kodyfikatora języka Ľudovíta Štúra, przekładowi w ogóle poświęcano niewiele uwagi, już to ze względu na koncepcję literatury narodowej, odrzucającą zachodnie, obce wzorce na rzecz inspiracji rodzimymi źródłami ludowymi, już z racji bardzo ograniczonych możliwości publikacyjnych, co nie oznacza, że w ogóle nie dostrzegano potrzeby tłumaczenia i płynących z niego korzyści dla rozwoju literatury i kultury rodzimej. Ján Vilikovský cytuje wypowiedź na ten temat Pavla Dobšinského, jednego z grona szturowców: „postęp i sława w literaturze nie przejawiają się tylko w oryginalnych artykułach, ale też w udanych przekładach sławnych pisarzy obcych”⁸. Wypowiedź ta jest zarazem jedną z pierwszych słowackich refleksji teoretycznych nad przekładem.

Faktyczny rozkwit słowackiej translatologii przypada dopiero na drugą połowę XX wieku, przy czym jako inspirujący czynnik Słowacy wskazują prace czeskiego badacza Jiříego Leviego⁹. Nim jednak w latach 60. i 70. ukształtowała się słowacka szkoła przekładu, już pod koniec lat 50. ukazała się drukiem ważna wypowiedź teoretyczno-translatorska Ľubomíra Feldeka (ur. 1936, Žilina), poety, dramaturga, eseisty i tłumacza, który w tamtym czasie był młodym, ale bardzo aktywnym słowackim pisarzem i redaktorem, związanym z miesięcznikiem literacko-artystycznym „Mladá tvorba”. Periodyk został założony w 1954 roku jako trybuna młodego pokolenia słowackich twórców i fakt ten w historii literatury słowackiej uważany jest za jeden z sygnałów postalinowskiej odwilży. Wokół czasopisma, wychodzącego do końca lat 60., skupiła się grupa pisarzy — poetów i prozaików, którzy w późniejszych latach wywarli istotny wpływ na rozwój literatury słowackiej. Twórców tych określa się jako pokolenie „Młodej tvorby”, a Feldek jest jednym z nich. Dla jego twórczości okres współpracy z periodykiem okazał się niezwykle ważny. Na łamach pisma dał się bowiem poznać jako członek grupy poetyckiej tzw. konkretystów, zwanej też grupą trnawską, jednego z najważniejszych ugrupowań w literaturze słowackiej XX wieku. Grupa pierwszy raz wystąpiła w 1958 roku w czwartym numerze „Młodej tvorby”, w którym miał być również opublikowany jej manifest, na co jednak nie wyraziła zgody cenzura. Z planowanego manifestu ukazały się w formie artykułów jedynie dwa fragmenty: *Bude reč o literatúre pre deti* (*Będzie mowa o literaturze dla dzieci*) oraz *Bude reč o preklade* (*Będzie mowa o przekładzie*). Ich autorem był Feldek, któremu te dwa kręgi twórczości były wówczas najbliższe: od 1957 roku

⁷ Por. Z. Kufnerová, E. Osers: *Slovak tradition...*

⁸ „pokrok a sláva v literatúre neukazuje sa len v pôvodných článkoch, ale aj v podarených prekladoch inonárodných slávnych spisovateľov”. J. Vilikovský: *Preklad na Slovensku...* Wszystkie cytowane fragmenty w tłumaczeniu L.S.

⁹ Z. Kufnerová, E. Osers: *Slovak tradition...*, s. 551.

pracował jako redaktor w specjalizującym się w wydawaniu książek dla dzieci wydawnictwie Mladé letá, a także zajmował się tłumaczeniem poezji rosyjskiej¹⁰. Właśnie *Bude reč o preklade*, ów fragment manifestu ugrupowania konkretystów, to pierwsza z opublikowanych wypowiedzi artysty o charakterze teoretycznotranslatorskim. Autor poświęca w niej uwagę tłumaczeniu poezji, zwłaszcza poezji klasyków, przy czym interesuje go zależność między autorem oryginału i samym oryginałem a odbiorcą. Stwierdza w niej, że każdy pisarz adresuje swój utwór do odbiorców sobie współczesnych, nie bierze pod uwagę odbiorców, którzy sięgną po jego utwór po 150 latach. Dlatego by zachować relację pomiędzy autorem a odbiorcą również w przekładzie, Feldek opowiada się po stronie przekładu modernizującego. Pisze: „Niech nas nie odstraszy paradoks, że czytelnikowi będzie niekiedy łatwiej. Opowiadamy się za przekładem modernizującym”¹¹.

Podkreśla wszakże, iż modernizacja nie może polegać na poprawianiu oryginału, które uważa za działanie subiektywne, mogące w efekcie przynieść odwrotny skutek. Przekład modernizujący nie może też być utożsamiany z przekładem wolnym, gdyż zadaniem tłumacza powinno być zachowanie z oryginału wszystkiego, co tylko da się zachować. Tłumaczenie modernizujące ma oznaczać również przekład dobrym, poprawnym językiem, przy czym nie należy obawiać się kreatywności, gdyż: „Wiemy, że ze wszystkiego można w przekładzie zrobić albo kalkę, albo zaskakująco piękny błysk, nie grzesząc przy tym przeciwko autorowi. Opowiadamy się za przekładem modernizującym”¹².

Drugim obszarem zagadnień, który zajmuje autora, jest problem jakości tłumaczenia poezji. W tym kontekście badacz wypowiada się na temat ekwiwalencji w przekładzie, stwierdzając: „Nie jest błędem, jeśli w przekładzie niekiedy słowo stanowi jedynie przybliżony ekwiwalent tłumaczonego słowa. [...] Nie powinno się tłumaczyć słowa, ale związek wyrazowy, zdanie, szukanie iskry, asocjacje”¹³. Odnosi się tu przede wszystkim do ówczesnej sytuacji na słowackim rynku przekładu, gdzie tłumaczenia utworów poetyckich podejmowały się głównie osoby znające języki, jednak niebędące poetami. Feldek krytycznie ocenia tę sytuację, wskazując na niską jakość przekładów, jaką oferują tacy tłumacze, i podkreślając, iż istotą tłumaczenia poezji nie jest przekład „po słowach [...]”, a do tego jeszcze jakiś tam rymik, rytmik, a i ten odpada w przypadku wiersza

¹⁰ W tym samym roku co manifest konkretystów ukazał się słowacki wybór poezji rosyjskiego poety Diemjana Biednego, który tłumaczyli Milan Ferko i Lubomír Feldek (D. Bednyj: *Môj spev. Výber z poézie*. Prel. E. Feldek, M. Ferko. Bratislava 1958).

¹¹ „Nech nás neodstraší paradox, že čitateľ prekladu bude občas vo výhode. Sme za modernizujúci preklad”. E. Feldek: *Bude reč o preklade*. W: E. Feldek: *Z reči do reči*. Bratislava 1977, s. 10. Wszystkie cytowane fragmenty w tłumaczeniu L.S.

¹² „Vieme, že zo všetkého sa dá v preklade spraviť: aj klišé aj prekvapujúco krásne blesknutie, sme za blesknutie bez toho, aby sa proti autorovi zhrešilo, sme za modernizujúci preklad”. Ibidem.

¹³ „Nie je chyba, ak v preklade niekedy je slovo len približným ekvivalentom prekladaného slova. [...] Nemá sa prekladať slovo, ale slovné spojenie, veta, hádzanie iskry, asociácia”. Ibidem (podkr. — L.F.).

wolnego”¹⁴, lecz asocjacji, która jest w tym przypadku podstawową jednostką. Tę część manifestu konkretystów pisarz kończy wezwaniem do poetów, by zaczęli tłumaczyć poezję, oraz do wydawców, żeby nie powierzali tłumaczeń poezji tym, którzy wyłącznie znają język, ale by tworzyli autorskie pary: osoba znająca język i poeta¹⁵. W istocie wzywa do takiego postępowania w pracy translatorskiej, które znane było z praktyki radzieckiej, a które określa się jako szczególną formę tłumaczenia interlinearnego. Jak sugeruje Zlata Kufnerová, postulat, by poezja była tłumaczona tylko przez poetę, teoretycznie wydaje się jak najbardziej uzasadniony. Jednakże rozpowszechnienie się w latach 70. i 80. takiej metody tłumaczenia na Słowacji, w Czechach „i gdzie indziej w sowieckiej strefie wpływów” miało swoje pozaliterackie i pozatranslatorskie uzasadnienia.

Prawdziwy powód był bardziej polityczny niż literacki, chodziło bowiem o dobrze widziane przez ówczesnych decydentów kopiowanie praktyki przyjętej w ZSRR. Zdaniem Kufnerovej, choć czasem taka współpraca znawcy języka i poety dawała dobre efekty, jednak w większości przypadków przekładom powstałym w ten sposób nie udało się wzbogacić jakościowo słowackiego dorobku translatorskiego¹⁶.

Wydaje się, że w tamtym czasie wypowiedź Feldka nie wzbudziła większego zainteresowania, zresztą był to czas, gdy słowacka nowoczesna myśl przekładoznawcza ledwie raczkowała. Tekst ten zwrócił uwagę translatorologów dopiero po 1977 roku, kiedy to autor włączył go do opublikowanej wówczas książki *Z reči do reči*. Wtedy jednak ów fragment manifestu konkretystów miał już walor wypowiedzi historycznej.

Natomiast książka, w całości poświęcona zagadnieniom przekładu, zyskała spory rozgłos wśród słowackich przekładoznawców — nie ze względu na stanowiący pierwszą część publikacji ów tekst manifestu, lecz przede wszystkim z uwagi na ogólne rozważania teoretyczne autora w drugiej części książki oraz jego wypowiedzi krytyczno-translatorskie w części trzeciej.

Formułując spostrzeżenia ogólnoteoretyczne, Feldek odwołuje się do własnych doświadczeń tłumacza, przede wszystkim tłumacza poezji. W rozdziale *Ako sa preklada Majakovskij* wskazuje na trzy zasadnicze funkcje przekładu, a są nimi:

- 1) funkcja informacyjna: „odkryć dla swojej rodzimej publiczności dotąd nieznanego autora innej narodowości lub nieznanie dzieło innej narodowości. [...] Informacyjna funkcja dominuje przede wszystkim w przekładach znawców obcych literatur i obcych języków”;
- 2) funkcja estetyczna: „informować, co dzieje się gdzieś indziej, ale też ingerować tą informacją w problematykę rodzimej estetyki. Nie tylko dostarczyć nowego autora i nowe dzieło, ale też nowy styl. [...] Funkcja estetyczna dominuje w tłumaczeniach poetów”;

¹⁴ „A mnohí si myslia, že poéziu možno prekladať po slovách, jednotlivosť za jednotlivosťou, a k tomu ešte nejaký ten rýmik, rytmisík, ktorý pri voľnom verši dokonca odpadne!” Ibidem, s. 11.

¹⁵ Ibidem, s. 14.

¹⁶ Z. Kufnerová, E. Osers: *Slovak tradition...*, s. 551.

3) funkcja polemiczna: „Každy preklad, nawet ten najbardziej informacyjny, polemizuje [...] z ktorąs z postaci rodzimego gustu. Jeszcze bardziej uświadamiamy sobie polemiczną funkcję w przekładzie, który włącza się w serię przekładów tego samego dzieła (a włącza się w nią właściwie każdy preklad, czyli również ten, który powstaje jako pierwszy i istnieje jako jedyny)”¹⁷.

Z kolei opierając się na własnych tłumaczeniach malajskich pantunów, Feldek snuje rozważania na temat metod tłumaczenia. Wyróżnia trzy podstawowe metody: metonimiczną: powiedzieć innymi słowami to samo; metaforyczną: powiedzieć innymi słowami podobne; autorską: powiedzieć innymi słowami coś innego, przy czym, jak podkreśla:

Na żadną z tych metod nie trzeba spoglądać jako na narzędzie, które dowolnie wybierzemy i przy pomocy którego opanujemy całe dzieło. Relacja tych trzech metod zmienia się w zależności od dzieła, pozostaje jednak faktem, że przy każdym przekładzie używamy wszystkich, tej lub tamtej, zależnie od okoliczności, w jakiej się znajdujemy. Ta trzecia, którą nazwaliśmy metodą autorską, jest obecna w naszej pracy właściwie zawsze, gdy cokolwiek do oryginalnego brzmienia dodajemy lub gdy z niego ujmujemy¹⁸.

Osobno autor poświęca uwagę przekładowi poezji dla dzieci, który ze względu na specyficzny charakter tego typu utworów traktuje jako przypadek szczególny. Zwraca uwagę przede wszystkim na konieczność uwzględnienia odbiorcy, nawet kosztem wierności w stosunku do oryginału: „Jeśli tłumaczymy dla dzieci, chcemy im przede wszystkim przedstawić taki tekst wiersza, który będą mogły przyswoić i zrozumieć. Wzgląd na oryginał i wzgląd na naszą renomę tłumacza w razie potrzeby jesteśmy gotowi zaniedbać”¹⁹. Dlatego tłumaczenie poezji dla

¹⁷ 1) „objavit' pre svoje domáce publikum dosiaľ neznámeho inonárodného autora alebo neznáme inonárodné dielo. [...] Informatívna funkcia dominuje predovšetkým v prekladoch znalcov cudzích literatúr a cudzích jazykov”; 2) „informovať, čo sa deje kdesi inde, ale i zasahovať touto informáciou do domácej estetickkej problematiky. Nielen priniesť nového autora a nové dielo, ale i nový štýl. [...] Estetická funkcia dominuje v prekladoch básnikov”; 3) „Každy preklad, aj ten najinformatívnejší, polemizuje [...] s niektorou podobou domáceho vkusu. Ešte viac si uvedomujeme polemicnú funkciu v preklade, ktorý zaraďuje do série prekladov toho istého diela (a zaraďuje sa do nej potenciálne vlastne každý preklad, teda aj ten, ktorý vzniká ako prvý a jestvuje ako jediny). Polemická funkcia je priamoúmerná prvým dvom funkciám: o čo výraznejšie sa prejaví informatívna, alebo estetická, alebo obe tieto funkcie prekladu, to viac býva preklad slovom do bitky”. E. Feldek: *Z reči do reči...*, s. 20.

¹⁸ „Ani na jeden z týchto postupov sa netreba pozerat' ako na nástroj, ktorý si ľubovoľne vyberieme a potom ním zvládneme celé dielo. Pomer týchto troch postupov sa od diela k dielu mení, ale faktom ostáva, že pri každom preklade používame všetky, ten alebo onen podľa okolností, v ktorých sa ocitáme. Ten tretí, ktorý sme nazvali aj autorskou metódou, je prítomný v našej práci vlastne vždy, keď čokoľvek k originálnemu zneniu pridávame, alebo z neho uberáme”. Ibidem, s. 48.

¹⁹ „Ak prekladáme pre deti, chceme im teda predovšetkým predložiť taký text básne, ktorý bude pre ne prijateľný. Ohľad na originál i ohľad na svoje prekladateľské renomé sme pripravení v prípade potreby zanedať”. Ibidem, s. 61.

dzieci może w całości polegać na przekładzie zasady organizacji tekstu („prekłada principu”) i na zastosowaniu wyłącznie metody autorskiej, stąd określenie „prekłada” w odniesieniu do tłumaczeń utworów dla dzieci Feldek ujmuje w cudzysłów²⁰.

Wśród rozważań teoretycznotranslatorskich wspieranych przykładami z tłumaczeń poezji dokonanych przez autora znalazły się też przemyślenia na temat rzadko obecnej w pracach teoretycznych problematyki przekładu „na rybkę”. W tej kwestii Feldek podkreśla rolę intuicji tłumacza, który przez tekst przekładu — pośrednika stara się „odczytać” oryginał. Nie może mieć jednak pewności, że intuicja go nie zawodzi i dlatego każde tego rodzaju tłumaczenie należałoby uznać za przekład wolny²¹.

W omawianej książce autor poświęca też miejsce tłumaczeniu dramatu. Zwraca uwagę, że zasadniczo przekład dramatu powstaje z myślą o jego teatralizacji, przy czym z reguły tłumacz wykonuje swoją pracę na konkretne zamówienie, co oznacza, że wie nie tylko, który teatr będzie utwór w jego tłumaczeniu wystawiać, lecz także często zna reżysera oraz planowaną obsadę aktorską, co może mieć wpływ na podejmowane przez niego decyzje translatorskie. Tłumacz znając plany inscenizacyjne przyszłego reżysera, może podporządkować się tym koncepcjom i tłumaczyć z nastawieniem na te właśnie plany, a nie na dochowanie wierności oryginałowi. Ale nawet gdy tłumaczy dramat bez konkretnego zamówienia, ma świadomość, że kiedyś ów przekład może stać się podstawą inscenizacji, czyli że tekst ten będzie potraktowany z pewną dowolnością i ta świadomość prowokuje tłumacza do przyjęcia postawy reżysera, czyli do tłumaczenia zmierzającego w stronę przekładu wolnego. „Tę specyficzną metodę przekładu nazwiemy przekładem-reżyserią, terminem, który może (ale nie musi) być odpowiednim określeniem także dla końcowego produktu”²². Jedynie nadzieja, że przekład dramatu będzie publikowany drukiem, odwołuje tłumacza od tworzenia przekładu-reżyserii, jednakże wtedy tłumaczy dramat tak, jakby tłumaczył tekst innego rodzaju.

W związku z tezą o przekładzie modernizującym Feldek sugeruje, iż: „Tłumacz musi się starać, by sztuce, która przejdzie przez jego warsztat, pozostała zdolność do zwrócenia się w sposób tak samo bezpośredni do szerokiego kręgu widzów”, co rozumie jako przystosowanie przekładu nawet najstarszego tekstu dramatu pod względem języka do możliwości odbiorczych współczesnego widza i odbiorcy — tak, by ani „lud”, ani „wykształcony” konsument nie uznał lektury takiego przekładu za „swoistą udękę”²³.

²⁰ Por. *ibidem*, s. 66.

²¹ *Ibidem*, s. 74.

²² „Tento špecifický prekladateľský postup nazvime prekladom — réžiou, terminom, ktorý môže (ale nemusí) byť vhodným označením i pre výsledný produkt”. *Ibidem*, s. 88.

²³ „Prekladateľ sa musí usilovať, aby hre, ktorá prejde jeho dielňou, ostala schopnosť prihovárať sa rovnako bezprostredne mase divákov”. *Ibidem*, s. 76—77.

Autor wypowiada się również o tłumaczeniu z bardzo bliskiego języka. Uwagi na ten temat formułuje w oparciu o przekład na język słowacki czeskiego utworu poetyckiego, czyli na podstawie tłumaczenia z języka bliższego słowackiemu niż słowacki polskiemu. Zdaniem pisarza, przekład z bardzo bliskiego języka ma znikomą wartość informacyjną, dlatego na plan pierwszy w takim tłumaczeniu wysuwa się funkcja estetyczna, tym ważniejsza, im większa jest bliskość języków wyjściowego i docelowego. Podkreśla wszakże, że nawet jeśli mogłoby się wydawać, że dzięki bliskości języków przekład jest zbędny, to jednak jest to odczucie złudne, bo nawet wtedy tłumaczymy. „Oddalamy się z wysiłkiem od dosłownego brzmienia oryginału, który bez trudu moglibyśmy przełożyć na język słowacki, tym samym ujawniamy okoliczności, które wpływają na naszą pracę co prawda także kiedy indziej [tzn. w tłumaczeniu w ramach bardziej odległych języków — L.S.], jednak zwykle pozostają ukryte”²⁴.

Feldek wskazuje także na różnice w przekładzie ze względu na kompetencje odbiorcy. Podkreśla, że skoro w pracy tłumacza ważna jest relacja przekład — oryginał, to zadaniem tłumacza jest „weryfikacja zakresu dokładności, jaki osiąga w tłumaczeniu, przez stałe sprawdzanie relacji przekład — czytelnik”²⁵. Ci tłumacze, którzy tworzą przekłady „dla elity”, czyli dla czytelników o wyższych kompetencjach odbiorczych, mają, zdaniem Feldka, ułatwione zadanie, bo mogą sobie pozwolić na przekłady maksymalnie zbliżone do oryginału, szkolne czy wręcz „niewolnicze”. Ci, którzy tłumaczą dla zwykłego odbiorcy, mają trochę więcej problemów i pracy.

Poglądy przedstawione w książce *Z reči do reči* były przez pisarza formułowane już wcześniej — w jego recenzjach przekładów oraz w komentarzach do publikowanych tłumaczeń własnych. Autor wykorzystał też własne doświadczenie translatorskie. Do dziś bogata przekładowa działalność słowackiego konkrysty obejmuje utwory pisarzy francuskich (G. Apollinaire, J.A. Rimbaud), niemieckich (F. Schiller, H. Heine), rosyjskich (A.S. Puszkina, W. Majakowski), czeskich (J. Vrchlický, K.J. Erben, V. Nezval), angielskich (Szekspir), starożytnych (Sofokles), piszących po czesku autorów słowackich J. Kollára, P.J. Šafárika, a także utwory polskie: J. Brzechwy *Przygody pana Kleksa (Neobyčajné príhody pana Machuľku, 1967)*, K.I. Gałczyńskiego *Młynec do kawy (Mlynček na kávu, 1968)*, pisarz przetłumaczył ten utwór wspólnie z żoną Olgą, J. Tuwima *Słoń Trąbalski (Zábudlivý slon, 2002)*. Wiadomo, co prawda, że samodzielnie tłumaczył przede wszystkim z języka czeskiego, w przypadku przekładów z innych

²⁴ Vzdďaľujeme sa usilovne od doslovného znenia pôvodiny, ktorú by sme mohli bez námahy poslovenčiť, a robíme tak očividnými okolnosťami, ktoré ovplyvňujú našu prácu síce aj inakedy, no ostávajú obyčajne utajené”. Ibidem, s. 99. W książce znajduje się też rozdział poświęcony analizie przekładu poezji Różewicza, w którym autor dostarcza niezbitych dowodów na to, że przekonanie o łatwości przekładu pomiędzy językami polskim i słowackim jest złudne.

²⁵ „[...] vzťah prekladu k originálu musí prekladateľ stále kontrolovať vzťahom prekladu k čitateľovi”. Ibidem, s. 106.

języków korzystał zaś ze współpracy z osobami znającymi język i polegając na intuicji oraz odwołując się do publikowanych fachowych analiz i interpretacji oryginałów, opracowywał autorsko ich tłumaczenia dosłowne i literalne²⁶.

Działalność translatorska pisarza była i jest wysoko ceniona przez Słowaków, jednak jego poglądy teoretycznotranslatorskie faktycznie zostały dostrzeżone dopiero po wydaniu *Z reči do reči*. Książka stała się na tyle głośna, że jeszcze w tym samym roku redakcja miesięcznika „Romboid” zdecydowała się zorganizować dyskusję na jej temat. Zapis tej dyskusji ukazał się na łamach ostatniego w 1977 roku numeru periodyku. Wzięli w niej udział aktywni wówczas, mniej lub bardziej znani tłumacze, literaturoznawcy i teoretycy przekładu: J. Andričik, M. Brtko, Ľ. Lipka, J. Račok, P. Sika oraz Anton Popovič, największy ówczesnie wśród Słowaków autorytet w zakresie teorii translacji, cieszący się już wtedy sławą międzynarodową. Jego głos zdominował dyskusję, a był to głos zdecydowanie krytyczny.

Popovič podkreślał, że propozycje Feldka w perspektywie światowej nie są niczym nowym i choć docenił nowatorstwo jego poglądów wobec starszych słowackich koncepcji translatorskich oraz uznał publikację za cenną instrukcję uprawiania krytyki przekładu²⁷, równocześnie zakwestionował wyjątkowy status zaprezentowanej koncepcji w odniesieniu do dominującej w tym czasie w badaniach słowackich, najnowszej wówczas — komunikacyjnej teorii przekładu. Stwierdził, iż co prawda koncepcja Feldka stanowi „pierwszą aplikację komunikacyjnej teorii przekładu do specyficznej sfery przekładu literackiego”²⁸, lecz

W wysiłkach pisania i tworzenia współczesnej komunikacyjnej teorii przekładu Feldek nie jest sam. V. Mihálik, M. Válek, a także inni poeci młodej generacji po raz pierwszy w historii poezji słowackiej i słowackiej literatury współtworzą kompleksową koncepcję przekładu poezji, szkołę przekładu, której zasadą twórczą jest zasada komunikacyjna²⁹.

²⁶ Potwierdzenie można znaleźć w wywiadzie, jaki z pisarzem przeprowadziła B. Repíková dla Radia Regina, emisja 30.09.2014, godz. 13:25. <http://ba.regina.rtvs.sk/clanky/veda-poznanie-umenie/36315/prekladatel-lubomir-feldek> [Data dostępu: 18.12.2015].

²⁷ „Feldekovu knihu *Z reči do reči* možno pokladať za inštruktívnu ukážku toho, ako by u nás mala vyzerat' prekladateľská kritika”. *Preklad ako komunikácia*. (Diskutujú: A. Popovič, J. Andričik, Ľ. Lipka, M. Brtko, J. Zambor, P. Sika, J. Račok). „Romboid” 1977, č. 12, s. 20.

²⁸ „Je to prvá aplikácia komunikačnej teórie prekladu na špecifickú oblasť básnického prekladu”. *Ibidem*, s. 21.

²⁹ „V tomto úsilí písať a tvoriť súčasnú komunikačnú teóriu prekladu Feldek nie je sám. V. Mihálik, M. Válek ako aj ďalší básnici mladej generácie po prvý raz v dejinách slovenskej poézie a slovenskej literatúry spoluvytvárajú ucelenú koncepciu básnického prekladu, prekladateľskú školu, ktorej tvorivou zásadou je komunikačný princíp”. *Ibidem*. Wymienieni przez Popoviča Vojtech Mihálik i Miroslav Válek to słowaccy poeci będący wówczas u szczytu sławy. Obaj parali się również tłumaczeniem i okazjonalnie krytyką przekładu. Warto być może dodać, iż w tym okresie Válek był ministrem kultury Słowacji, zaś Mihálik był członkiem centralnych władz Komunistycznej Partii Słowacji, a jednocześnie w czasopiśmie „Nové slovo” prowadził dodatek „Nové slovo mladých”, który był pomyślany jako kuźnia nowych talentów poetyckich.

Popovič, jako główny teoretyk komunikacyjnej teorii przekładu, zarzucił autorowi *Z reči do reči* niekonsekwencję w uwzględnieniu założeń tej metodologii:

Przypuszczam, że Feldek mógłby w uogólnieniach zejść jeszcze dalej, gdyby konsekwentnie przestrzegał schematu komunikacyjno-metakomunikacyjnego i jego wektorów. Stosunek tłumacza do czytelnika nie jest bowiem jedyną zasadą komunikacyjną, z którą tłumacz powinien pracować. Rozpatrywanie przekładu w systemie metatekstów pomogłoby Feldkowi bardziej kompleksowo ująć proces tłumaczenia, precyzyjniej określić operacje tekstotwórcze, osadzić je w szerszym kontekście literacko-kulturowym³⁰.

Popovič podkreślił potrzebę uwzględniania wektorów komunikacji, w której ważne jest nie tylko nastawienie na czytelnika docelowego, ale które przebiegają również na linii: autor oryginału — oryginał, autor oryginału — rzeczywistość, autor oryginału — tradycja, oryginał — rzeczywistość, oryginał — kontekst tradycji, autor oryginału — czytelnik prymarny, tłumacz — oryginalny proces komunikacyjny, tłumacz — kontekst rzeczywistości przekładu, tłumacz — kontekst tradycji przekładu itd. „Tłumacz koniecznie musi rozumieć grę wektorów komunikacyjnych, tym samym rosną również wymagania stawiane przed tłumaczem”³¹. Nie zgodził się też ze stwierdzeniem, że przekład powinien koncentrować się na tłumaczeniu zasady organizacji tekstu, gdyż „dzięki swoim specyficznym funkcjom, których nic nie może zastąpić, przekład funkcjonuje w sferze międzyliterackiej metakomunikacji i kultury literackiej i dlatego trzeba bronić jego specyfiki”³². Zdaniem teoretyka, nadrzędna jest tu zasada komunikacyjna, która jest podstawą normatywnej teorii przekładu i która „wyraża społeczne zaangażowanie tłumacza w stworzonym przezeń tekście przekładu”³³.

Popovič zakwestionował również zaproponowaną przez Feldka klasyfikację metod przekładu, spośród których metody autorskiej w ogóle nie uznał za tłumac-

Mihálik miał ambicję wychowania poetów o poglądach komunistycznych i dysponując władzą, decydował o publikowaniu lub zakazie publikacji utworów młodych i średniej generacji poetów słowackich. Nazywano go „komunistycznym papieżem poezji na Słowacji”.

³⁰ „Domnievam sa, že Feldek by mohol dospievať v zmysle zovšeobecňovania ešte dalej, keby sa bol dôsledne pridržiaval komunikačno-metakomunikačnej schémy a jej vektorov. Vzáň prekladateľ a k čitateľovi nie je totiž jedyným komunikačným pricipom, s ktorým má prekladateľ pracovať. Uvažovanie o preklade v systéme metatextov by Feldkovi pomohlo vystihnúť komplexnejšie prekladateľský proces, presnejšie pomenovať textotvorné operácie a zaradiť ich do širšieho kontextu literárnej kultúry. [...]”

³¹ „Prekladateľ nevyhnutne musí chápať hru komunikačných vektorov, a tým stúpajú aj nároky na prácu prekladateľa”. Ibidem, s. 21.

³² „preklad funguje v oblasti literárnej metakomunikácie a literárnej kultúry svojimi nezastupiteľnými funkciami, a preto treba obhajovať jeho špecifickosti”. Ibidem.

³³ „Základom normatívnej teórie prekladu sa stal komunikačný princíp, ktorý je vyjadrením spoločenskej angažovanosti prekladateľa vo vlastnom texte”. Ibidem, s. 24.

czenie. Nie zgodził się też na zbyt jednostronne, jego zdaniem, żądanie, by tłumaczem poezji koniecznie był poeta, przypisując Feldkowi zbytne zaufanie do intuicji, z naruszeniem konieczności znajomości języka, z jakiego się tłumaczy. Skrytykował także rygorystyczne uznanie każdego przekładu za polemiczny. W tej kwestii zgodził się z opinią Jána Zambora, że nie można mówić o polemiczności przekładu, jeśli jest on jedynym tłumaczeniem dzieła³⁴.

Wśród Słowaków nie tylko Popovič krytykował poglądy Feldka. Przywoływany już literaturoznawca Ján Zambor, oprócz krytyki tezy o polemicznym charakterze każdego bez wyjątku przekładu³⁵, zwrócił też uwagę na wtórność niektórych teoretycznych propozycji autora *Z reči do reči* w stosunku do koncepcji innych, słowackich lub czeskich badaczy przekładu³⁶ oraz na niedostateczne uzasadnienie niektórych stwierdzeń sformułowanych w książce. Z kolei Ján Vilikovsky, tłumacz i badacz przekładów dramatów Szekspira, odrzucił absolutyzowanie słuszności zasady przekładu „modernizującego”³⁷ oraz dopuszczalność przekładu-reżyserii dramatu³⁸. Tłumaczka Eva Preložníková, powołując się zresztą na prace Popoviča, wytknęła Feldkowi, że zgoda na zastosowanie autorskiej metody w procesie przekładu może prowadzić do zatarcia granic między tłumaczeniem a utworem oryginalnym oraz między tłumaczem a autorem. Podkreśliła, że przy takim podejściu, jeśli przekład ma pozostać przekładem, najważniejsze staje się wyczucie „miary i dyscypliny”³⁹.

Jednak mimo kontrowersji i polemik w znakomitej większości wypowiedzi słowackich krytyków przeważały głosy pełne uznania. Zambor podkreślał pionierski wręcz charakter przemyśleń Feldka na temat tłumaczenia poezji dla dzieci, jako wartościowe określił uwagi o przekładzie dramatu⁴⁰. Pisał: „W swojej książce Feldek mówi o przekładzie tekstów różnego typu. O większości typów umiał powiedzieć coś nowego”⁴¹. Przypominając, że poszczególne rozdziały książki to przerobione wersje artykułów publikowanych wcześniej w czasopiśmie, badacz stwierdził, iż

Społeczność naukowa (na własną szkodę) na ogół pomijała eseje Feldka o przekładzie. [...] wielką zaletą jego myślenia o przekładzie jest to, że ściśle nawiązuje do aktualnej sytuacji w literaturze, że stanowi siłą dynamizującą.

³⁴ Ibidem, s. 21.

³⁵ J. Zambor: *Lubomír Feldek: Z reči do reči*. „Romboid” 1977, nr 10, s. 83—87; Idem: *Preklad ako umenie*. Bratislava 2000, s. 49—52.

³⁶ Zambor podkreśla wyraźną inspirację pracami J. Leviego, które Feldek znał i które recenzował w „Mladej tvorbie”. J. Zambor: *Preklad ako umenie...*, s. 52.

³⁷ J. Vilikovsky: *Preklad na Slovensku...*, s. 154.

³⁸ Ibidem, s. 104.

³⁹ E. Preložníková: *Lubomír Feldek: Z reči do reči*. „Slovenské pohľady” 1978, nr 4, s. 135—136.

⁴⁰ J. Zambor: *Lubomír Feldek: Z reči do reči...*, s. 83—87.

⁴¹ Ibidem, s. 86.

Feldek ukazał się tu jako erudyta i wnikliwy interpretator literatury, który nad sztuczną systemowość wykładu przedkłada rzeczowość. Ten autor, także jako teoretyk, wzbudza ożywczy ruch⁴².

Z kolei František Miko, wraz z Popovičem współtworzący szkołę nitrzańską, stwierdził, że podkreślając potrzebę refleksji tłumacza nad własną pracą, Feldek otwiera nową erę w słowackiej translatoologii. Wysoko ocenił holistyczne postrzeganie przekładu przez autora *Z reči do reči* oraz odrzucanie przezeń przekładu informacyjnego jako jednostronnego. Docenił spostrzeżenie na temat fakultatywności i relatywności słowa i zdania w poezji, które dla uzyskania wartościowego przekładu wolno synonimicznie zmieniać. Uznał też postulowane przez Feldka w trosce o recepcję tłumaczenia prawo tłumacza do traktowania przekładu z pewną dowolnością w stosunku do oryginału, podkreślając, że wariant przekładu jest właściwie wariantem odczytania oryginału⁴³. Badacz przyznał nawet, że z pomysłów Feldka skorzystał w swojej publikacji, w której zajmował się analizą przekładu poezji⁴⁴.

Translatolog Braňo Hochel, skądinąd wierny uczeń Popoviča — podkreślając, że poglądy przedstawione w *Z reči do reči*, wychodzące od pojmowania przekładu jako komunikacji, w której istotnym czynnikiem jest odbiorca, stanowią *de facto* usystematyzowaną, sformułowaną poetykę przekładu — wbrew swojemu mistrzowi uznał za ciekawą i wartościową, choć wymagającą dopracowania, propozycję klasyfikacji funkcji i metod przekładu⁴⁵.

Słowacka literaturoznawczyni polskiego pochodzenia Bogumila Suwara zauważyła, że Feldek właściwie jako pierwszy uwolnił w słowackim kontekście przekład pojmowany wyłącznie w kategoriach lingwistycznych, uzależniony od oryginału i konwencji, a zaproponował postrzeganie przekładu jako twórczości w pełnym tego słowa znaczeniu. To — jak zasugerowała badaczka — najbardziej odróżnia jego koncepcję od koncepcji Antona Popoviča i stanowi największy wkład Feldka w rozwój słowackiego przekładoznawstwa⁴⁶.

Sam Feldek nie traktował swojej książki jako publikacji o charakterze naukowej, teoretyczno-translatorskiej dysertacji, ale określał ją jako esej. Mimo

⁴² „Vo svojej knihe Feldek hovori o preklade textov rozličného druhu. K viacerým typom vedel povedať nové slovo [...]. Vedecká obec (na vlastnú škodu) viac-menej nechavala bokom Feldekove prekladateľské eseje”. „[...] veľkou prednosťou jeho myslenia o preklade je to, že je tesne napojené na aktuálne dianie v literatúre, že je dynamizujúcou silou. Feldek sa tu prejavil ako erudovaný a prenikavý interpret literatúry, ktorý nad umelú systémovosť výkladu stavia vecnosť. Tento autor aj ako teoretik vzbudzuje okolo seba plodný ruch”. Ibidem, s. 86—87.

⁴³ F. Miko: *Od prekladateľskej praxe k teórii prekladu. (K Feldekovým úvahám o preklade)*. „Slovenská literatúra” 1978, č. 4, s. 471—478.

⁴⁴ Chodzi o publikację analizującą przekłady P. Horova utworów perskiego poety Omara Chajjama. F. Miko: *Tolerancie a limity textu v procese prekladu*. „Studia Academica Slovaca” 1977, 6, s. 343—360.

⁴⁵ B. Hochel: *Preklad ako komunikácia...*, s. 17.

⁴⁶ B. Suwara: *O preklade bez prekladu*. Bratislava 2003, s. 35.

to wszyscy cytowani badacze zgodzili się, że *Z reči do reči* to jedna z najważniejszych słowackich prac na temat teorii i krytyki przekładu, a przedstawione w niej koncepcje i przemyślenia nad przekładem stanowią istotny wkład w teorię translacji i wzbogacają słowacką myśl przekładoznawczą⁴⁷.

Sformułowana przez Feldka zasada, zgodnie z którą „przekładamy nie tylko tekst, ale też jego oddziaływanie”, a przekład ma być prezentacją wartości estetycznej oryginału w nowej sytuacji komunikacyjnej i w kontekście nowej kultury, jest dziś powszechnie uznawana w słowackiej praktyce przekładowej i w myśli przekładoznawczej⁴⁸. Koncepcje teoretycznotranslatorskie Feldka (obok prac innych autorów) stały się też zacznym dla, zupełnie w Polsce nieznanym, słowackiej alternatywnej względem propozycji Popoviča interpretacyjnej koncepcji przekładu literackiego Jána Koški⁴⁹. Ale to już temat na osobne opracowanie.

Literatura

- Bednárová K.: *Ján Koška a jeho alternatívna intepretatívna koncepcia literárneho prekladu. (Teória „chyby“)*. W: *Myslenie o preklade na Slovensku*. Red. L. Vajdová a kol. Bratislava 2014, s. 111—133.
- Eliáš A.: *Poetologická reflexia umeleckého prekladu Jána Zambora: prienik do vnútra básne*. W: *Myslenie o preklade na Slovensku*. Red. L. Vajdová a kol. Bratislava 2014, s. 146—151.
- Feldek L.: *Z reči do reči*. Bratislava 1977.
- Hochel B.: *Preklad ako komunikácia*. Bratislava 1990.
- <http://ba.regina.rtvsk.sk/clanky/veda-poznanie-umenie/36315/prekladatel-lubomir-feldek> [Data dostępu: 18.12.2015].
- Hvišč J.: *Slovensko-polške literárne vzťahy 1815—1918*. Bratislava 1991.
- Kufnerová Z., Osers E.: *Slovak tradition*. W: *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*. Ed. by M. Baker. London—New York 2005, s. 550—551.
- Miko F.: *Od prekladateľskej praxe k teórii prekladu. (K Feldekovým úvahám o preklade)*. „Slovenská literatúra” 1978, č. 4, s. 471—478.
- Miko F.: *Tolerancie a limity textu v procese prekladu*. W: „Studia Academica Slovaca” 6. Bratislava 1977, s. 343—360.
- Preklad ako komunikácia. (Diskutujú: A. Popovič, J. Andričík, L. Lipka, M. Brtko, J. Zambor, P. Sika, J. Račok)*. „Romboid” 1977, č. 12, s. 20—25.
- Preložníková E.: *Lubomír Feldek: Z reči do reči*. „Slovenské pohľady” 1978, nr 4, s. 135—136.
- Suwara B.: *O preklade bez prekladu*. Bratislava 2003.

⁴⁷ J. Zambor: *Preklad ako umenie...*, s. 52; F. Miko: *Od prekladateľskej praxe k teórii prekladu...*, s. 478; B. Hochel: *Preklad ako komunikácia...*, s. 17; E. Preložníková: *Lubomír Feldek: Z reči do reči...*, s. 136.

⁴⁸ A. Eliáš: *Poetologická reflexia umeleckého prekladu Jána Zambora: prienik do vnútra básne*. W: *Myslenie o preklade na Slovensku*. Red. L. Vajdová a kol. Bratislava 2014, s. 150.

⁴⁹ K. Bednárová: *Ján Koška a jeho alternatívna intepretatívna koncepcia literárneho prekladu. (Teória „chyby“)*. W: *Myslenie o preklade na Slovensku...*, s. 114, 118.

Vilikovský J.: *Preklad na Slovensku*. Dostępne w Internecie: http://www.litcentrum.sk/oza/scup/preklad_sk.html [Data dostępu: 4.09.2014].

Zambor J.: *Lubomír Feldek: Z reči do reči*. „Romboid” 1977, nr 10, s. 83—87.

Zambor J.: *Lubomír Feldek: Z reči do reči*. W: Idem: *Preklad ako umenie*. Bratislava 2000, s. 49—52.

Lucyna Spyrka

L'ubomíra Feldeka koncepcia prekladu v kontexte slovenského myslenia o preklade

Resumé

V Poľsku slovenské myslenie o preklade je spájané predovšetkým s koncepciou Antona Popoviča a jeho školou prekladu. Článok načrtáva dejiny vývoja umeleckého prekladu a myslenia o preklade na Slovensku a následne popisuje zakladajúcu sa na praktických skúsenostiach koncepciu prekladateľa a kritika prekladu, básnika L'ubomíra Feldeka. Feldek takisto ako Popovič, považoval preklad za formu komunikácie. Podčiarkoval nasmerovanie na otázky recepcie. Svoje názory uviedol v knihe *Z reči do reči* (1977), ktorá sa stretla s veľkým záujmom medzi slovenskými bádateľmi a teoretikmi prekladu. Článok uvádza polemické a kritické ohlasy ako aj akceptujúce a chváliace reakcie, ktoré odzneli vo chvíli uverejnenia Feldekovej knihy, a neskoršie komentáre až k najnovším, ktoré mapujú miesto názorov básnika — prekladateľa v slovenskej translatológii.

Kľúčové slová: teória prekladu, slovenské myslenie o preklade, L'ubomír Feldek, dejiny prekladu.

Lucyna Spyrka

L'ubomír Feldek's concept of translation in the context of the Slovak translational thoughts

Summary

In Poland, Slovak translational thought is mainly associated with the concepts of Anton Popovič and his school of translation. The article presents an overview of the history of the development of translation and translation studies in Slovakia, and then discusses the poet L'ubomír Feldek's concept based on his practical experiences as an interpreter and critic of translation. Feldek, like Popovič treats translation as a form of communication, emphasizing a focus on the issues of reception. He presented his conception in the book *Z reči do reči* (1977), which was met with great interest by Slovak theoreticians of translation.

The article presents the polemical and critical opinions and acceptance and praise which were formulated at the time of the publication of the Feldek's book, and the comments subsequent to the most recent controversy, which document the place of the views of the poet — translator in Slovak translatology.

Key words: the theory of translation, Slovak translatology, L'ubomír Feldek, history of translation.